

Elli Kiiskinen

**SATEENKAARIPERHEIDEN
YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMINEN
VARHAISKASVATUKSESSA**
Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Elli Kiiskinen: Sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa – systemaattinen kirjallisuuskatsaus
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Huhtikuu 2022

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli tutkia sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumista varhaiskasvatuksen kontekstissa asiaa tarkastellen. Yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen riippumatta perhetaustasta on tärkeää, jotta jokaiselle pystytään takaamaan laadukkaat varhaiskasvatuksen palvelut. Yhdenvertaisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa kaikessa toiminnassa, ulottaen se päivittäiseen toimintaan sekä kohtaamisiin. Varhaiskasvatuksessa on erinomaiset edellytykset toteuttaa yhdenvertaista perhetaustasta riippumatonta toimintaa, mikä vaatii instituution sekä siellä työskenteleviltä ihmisiltä ajanmukaista ymmärrystä.

Opinnäytteessä hyödynnettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimusmenetelmänä käytössä oli systemaattinen kirjallisuuskatsaus, johon tulokulmana hyödynnettiin Finkin mallia. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen Finkin lähestymismallin avulla lähdettiin selvittämään vastausta kahteen laadittuun tutkimuskysymykseen. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin kartoittaa missä ja miten sateenkaariperheiden yhdenvertaisuutta on aikaisemmin tutkittu. Toisen tutkimuskysymyksen avulla kartoitettiin, millä tavoin sateenkaariperheiden yhdenvertaisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa aikaisempien tutkimuksien perusteella.

Kahteen toisiinsa nivoutuvaan tutkimuskysymykseen saatiin vastauksia systemaattisten hakujen avulla muodostuneen aineiston kautta. Aineisto koostui kymmenestä kansainvälisestä tieteelliseen tutkimukseen perustuneesta julkaisusta. Tutkimuksen tuloksia esiteltiin taulukon sekä kategorijaottelun avulla. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen taulukkomuotoisten tuloksien pohjalta voi todeta, että tutkimuksia on toteutettu useassa eri maassa hyödyntäen kolmea erilaista tutkimuksellista tyyppiä. Toisen tutkimuskysymyksen tulokset jakautuivat neljän kategorian alle, jotka osoittivat moninaisia seikkoja yhdenvertaisuuteen ja sen toteutumiseen liittyen.

Avainsanat: sateenkaariperheet, yhdenvertaisuus, varhaiskasvatus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1	Yhdenvertaisuus	7
2.2	Perhekäsityksen muutos ja sateenkaariperheet	8
2.3	Varhaiskasvatus ja yhdenvertaisuus.....	9
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
3.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	11
3.2	Kvalitatiivinen tutkimus.....	11
3.3	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus	12
3.4	Tutkimusaineisto	13
3.5	Aineiston analyysi	17
3.6	Aineiston jakaminen kategorioihin	18
4	TULOKSET	20
4.1	Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset.....	20
4.2	Toisen tutkimuskysymyksen tulokset laadittuja kategorioita hyödyntäen	22
4.2.1	<i>Kategoria 1. Yhdenvertaisuus toteutuu hyvin</i>	23
4.2.2	<i>Kategoria 2. Yhdenvertaisuus toteutuu tyydyttävästi</i>	24
4.2.3	<i>Kategoria 3. Yhdenvertaisuuden toteutumisessa on puutteita</i>	25
4.2.4	<i>Kategoria 4. Yhdenvertaisuuden toteutuminen laiminlyödään</i>	26
5	POHDINTA	27
5.1	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	27
5.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
5.3	Jatkotutkimusideat	29
	AINEISTO	31
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Yhdenvertaisuus on ihmisten perusoikeus, ja sen tulee täten kuulua kaikille (Oikeusministeriö, n.d.a). Omaan olemiseen, tekemiseen ja sanoihin liittyvä oikeus on yksi elämän peruspilareista, jonka avulla ihminen pystyy toteuttamaan itseään juuri sillä tavoin, kun hän itse haluaa. Nämä seikat nivoutuvat vahvasti jokaiseen elämän osa-alueeseen, josta varmasti suurelle osalle ihmisistä yksi merkityksellisimmistä on oma perhe. Kuitenkin on hyvä tiedostaa, että yhdenvertaisuus liittyen perhe-elämään ei ole yksiselitteinen asia (Karvinen & Venesmäki, 2019). Edellä mainittuun vaikuttaa muun muassa, että viimeisten vuosikymmenien aikana perhe on käsitteenä muuttunut valtavasti, joka on havaittavissa muun muassa Tilastokeskuksen (2021) tekemästä perhetyyppitaulukoinnista. Nykyään puhutaankin perheiden moninaisuudesta (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021; Väestöliitto, n.d.) ja monimuotoisuudesta (Monimuotoiset perheet, n.d.).

Laajentunut sekä postmodernisoitunut käsitys perheestä voi saada vielä valitettavan vahvasti heteronormatiivisessa ydinperheajattelussa olevassa yhteiskunnassa aikaan ihmettelyä sekä erikoisia tilanteita (Karvinen & Venesmäki, 2019). Edeltävään voisi esimerkkinä mainita muun muassa tilanteen joissain mahdollisesti ilmenevässä asiantilassa ihmetystä aiheuttavasta kahden äidin tai kahden isän perheestä. Herää kuitenkin kysymys, että miten nykyaikaisessa yhdenvertaisuuteen velvoittavassa yhteiskunnassa on mahdollista ajautua perheasioissa toisistaan suurestikin eroaviin tilanteisiin. Edellä mainittuun liittyen hyvänä esimerkkinä ovat sateenkaariperheet, jotka joutuvat valitettavan usein todistelemaan asioita perheeseensä liittyen ja kohtaamaan yleisiin oletuksiin liittyvää ajattelua (Sateenkaariperheet ry, 2020).

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa toteutettavan työskentelyn lisäksi monikantainen yhteistyö ja kanssakäyminen heidän perheidensä kanssa tulee vääjäämättä osaksi arkipäivää. Varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset tulevat kaikki erilaisista perhetaustoista (Mykkänen & Böök, 2017), jotka voivat olla

toistensa kanssa samanlaisia, samankaltaisia tai toisistaan paljon eroavaisia perheyksiköitä. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (Opetushallitus, 2022) ja *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa* (Opetushallitus, 2014) tuodaan selkeästi ilmi perheiden kanssa työskentelyn tärkeys moninaisuuden aspekti erityisesti esille nostaan. Edellä mainittujen velvoittavien asiakirjojen (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022) pohjalta voi täten todeta, että varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden tulee työssään toteuttaa yhdenvertaista toimintaa, edistää yhdenvertaisuuden toteutumista sekä mahdollisesti aloittaa tarvittavat toimet yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Tässä kandidaatintutkielmassa syvennyttään sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumiseen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on aikaisemmin julkaistujen tutkimusten valossa löytää vastaus tutkielmaa varten muotoiltuihin kysymyksiin, mitkä on laadittu kartoittamaan aihetta mahdollisimman kattavasti. Yhdenvertaisuuteen, ja sen toteutumiseen liittyvä tutkimus on tärkeää, jotta on mahdollista saada relevanttia tietoa siitä millä tolalla sen toteutuminen oikeasti on. Lisäksi yhdenvertaisuuteen liittyvät hankkeet ovat edistämistoimina tutkimuksen lisänä tärkeässä roolissa. Yhteiskunnan tasolla on esimerkiksi käynnissä ”Syrjinnästä vapaa alue”-kampanja (Oikeusministeriö, n.d.b), jossa pyritään syrjinnän ehkäisyyn ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Yhdenvertaisuuteen vahvasti linkittyvän tasa-arvon kautta varhaiskasvatuksessa on tällä hetkellä käynnissä Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke, joka on vahvaa jatkumoa aikaisempien vuosien painopisteille (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, n.d.). Lisäksi kansallisesti on vuodesta 2008 alkaen kerätty dataa syrjintään liittyen, ja sen avulla saadaan tärkeää tietoa yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä mahdollisista epäkohdista (Oikeusministeriö, n.d.c).

Tutkimusmenetelmänä tässä kandidaatintyössä hyödynnetään systemaattista kirjallisuuskatsausta Salmisen (2011) esittelemän Finkin mallin mukaisesti. Kirjallisuuskatsaukselle ominaisesti agendana on aikaisemmin tuotettujen tutkimuksien avulla hankkia relevanttia informaatiota julkaisuista, mitkä tässä tapauksessa käsittelevät sateenkaariperheitä, varhaiskasvatusta ja yhdenvertaisuutta. Valikoidulle menetelmälle tunnusomaisesti aineiston läpikäynnissä ja analysoinnissa käytetään laadullista sisällön analyysia (Vilka, 2022). Tutkielman teoriaan keskittyvässä osiossa luodaan kokonaiskuva valikoidusta yhdenvertaisuuteen, sateenkaariperheisiin ja varhaiskasvatukseen

liittyvästä aihepiiristä tutkimuksen kannalta avainasemassa olevaa käsitteistöä avaten. Teoriaosuuden jälkeen syvennyttään tutkimuksen toteuttamiseen muun muassa valikoidun aineiston pohjalta sekä avataan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ja laadullisen sisällönanalyysin peruseriaatteita. Edellä mainitun jälkeen tulosluvussa on läpikäyntiä kahden tutkimuskysymyksen avulla tehtyjen havaintojen ja löydösten pohjalta. Lopuksi pohdintaosiossa on yhteenvetoa tutkimukseen liittyen, ja kriittistä arviointia tutkielman luotettavuuteen sekä eettisyyteen liittyen. Viimeisenä käsittelyssä ovat mahdolliset jatkotutkimusideat aihepiiriin liittyen.

2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Yhdenvertaisuus

”Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.” (Oikeusministeriö, n.d.a)

Edeltävä suora lainaus Oikeusministeriön ylläpitämältä yhdenvertaisuus.fi-internetsivulta kiteyttää hyvin yhdenvertaisuuden käsitteen. Yhdenvertaisuus on siis moninainen useita seikkoja sisältävä termi, jolla on olennainen paikka myös kansakuntamme lakikirjoissa (Yhdenvertaisuuslaki 2014/ 1325). Kansallisesti, ja myös kansainvälisesti yhdenvertaisuuden voisi väittää olevan yksi yhteiskunnan peruspilareista, koska ilman yhdenvertaisuutta yhteiskunnat voidaan nähdä toimivan vajavaisesti. Edeltäviä vahvistaa selkeästi jo vuonna 1948 Yhdistyneiden kansakuntien toimesta solmittu *Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus*, jolla on selkeää vaikutusvaltaa muun muassa moraalisiin sekä poliittisiin seikkoihin liittyen (Suomen YK-liitto, 2019). Voi siis todeta, että yhdenvertaisuuteen ja sen toteutumiseen liittyen on olemassa kansallisia (Yhdenvertaisuuslaki 2014/ 1325) sekä kansainvälisiä (Suomen YK-liitto, 2019) dokumentteja, mitkä ovat tahoillaan merkityksellisiä ja hyvin vaikuttavia.

Yhdenvertaisuuteen vahvasti linkittyviä käsitteitä ovat tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, joita seuraavaksi hieman avataan yhdenvertaisuuden käsitteen laajemman sisäistämisen mahdollistamiseksi. Tasa-arvo käsitteenä liittyy eritoten sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin sekä sukupuolen ilmaisuun yhdistettäviin seikkoihin, ja sen tarkoitus on edistää sekä taata ihmisille samanlaiset mahdollisuudet (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015). Oikeudenmukaisuutta määritellään Tieteen termipankissa (2016) muun muassa siten, että sillä tarkoitetaan ihmisten välistä yhtäläisyyttä, sekä sitä ettei toimita

yksilön oikeuksia vastaan. Mainitut kolme käsitettä yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä oikeudenmukaisuus ovat vahvasti toisiinsa kietoutuneita, ja niistä pystyy havaitsemaan selkeitä vaikutuksia toisiinsa.

2.2 Perhekäsityksen muutos ja sateenkaariperheet

Tilastokeskus (n.d.) määrittelee perhettä seuraavanlaisesti:

Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia.

Yllä oleva määritelmä edustaa nykyaikaista postmodernia käsitystä perheestä, mikä eroaa paljon perheeseen liittyvän käsityksen tilanteesta, mikä on ollut esimerkiksi 30 tai 50 vuotta sitten. Aikaisemmin Suomessa ollut vahva familistinen eli perhekeskeinen ja perhettä korostava perhekäsitys (Jallinoja, 2006), jonka ”mallitilanteena” näyttäytyi heteronormatiivinen ydinperhe (Auvinen, 2021). Nykypäivänä hyvin arkipäiväisinä pidettyjä perhetyppejä, joista esimerkinomaisesti mainittakoon yksinhuoltajaperheet ja sateenkaariperheet, on saatettu katsoa historiassa todella kieroon (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry, n.d.; Sateenkaarihistorian ystävät, n.d.). Edellä mainituista esimerkeistä vielä erikseen nostaan, niin sateenkaari-ihmisten tai sateenkaariperheiden elo ei todellakaan ole ollut helppoa, kun historian kantilta asiaa tarkastelee. Sateenkaari-ihmiset ovat joutuneet nöyryytetyiksi, taistelemaan oikeuksistaan sekä mahdollisuuksistaan perheen perustamiseen liittyen (Sateenkaarihistorian ystävät, n.d.). Seuraavaksi avataan sateenkaariperheen käsitettä vielä hieman tarkemmin.

Suomalainen yhdistys Sateenkaariperheet ry on määritellyt sateenkaariperheen käsitettä oman kohderyhmäänsä liittyen siten, että ”sateenkaariperheet ovat siten lapsiperheitä, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön” (Sateenkaariperheet ry, n.d.). Hieman sateenkaariperheisiin liittyvää määrällistä osviittaa antaa tilastokeskuksen väestötilastojen pohjalta koottu Lipastin ja Pietiläisen (2020) kirjoittama julkaisu, jossa kerrotaan vuonna 2019 Suomessa olleen 873 sateenkaariperhettä. Esiin nostettu perhemuodon määritelmä

(Sateenkaariperheet ry, n.d.), ja samaan termiin liittyvä perheiden yhteislukumäärä vuodelta 2019 (Lipasti & Pietiläinen, 2020) eivät ole täysin toisiinsa verrattavissa, koska vaikka puhutaan samaa termiä käyttäen, niin käsitteeseen liittyvät rajauksen ovat esimerkinostossa hieman eriävät.

Edeltävään sateenkaariperheisiin sekä yleisesti perheen käsitteeseen linkittyvään puheeseen liittyen on hyvä nostaa uudestaan esille mitä aikaisemmin tekstissä tuotiin esille: perheen voivat muodostaa myös esimerkiksi pariskunta, jolla ei ole lapsia. Tämän tutkimuksen varhaiskasvatukseen liittyvän intressin myötä on kuitenkin olennaista, että tekstissä perehdytään ja puhutaan perheistä, johon kuuluu myös lapsia.

Nykyään perhe nähdään siis monimuotoisena (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021; Väestöliitto, n.d.) ja moninaisena (Monimuotoiset perheet, n.d.) yksikkönä, mistä jokainen voi niin sanotusti muovata omalle kohdalleen sopivan mallin. Tutkielman tekijä haluaa mainita, että hän on huomannut perheeseen liittyen omassa elämässään siihen liittyvää muovautumista. Mainittu muovautuminen voi olla seurausta muun muassa elämässä tapahtuvista käänteistä ja muutoksista, eli perhe voidaan nähdä myös muokkautuvana sekä mukautuvana yksikkönä. Kokemukseen perustuen voisi siis todeta, että ihmisen elämän aikana harvoin perhe on ja pysyy sellaisena, kun se syntymätilanteessa on, vaan se kehittyy, muokkautuu ja muovautuu ihmisen elämän aikana.

2.3 Varhaiskasvatus ja yhdenvertaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) ja *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden* (Opetushallitus, 2014) leipätekstissä yhdenvertaisuus-sana taivutusmuotoineen on mainittu yhteensä 20 kertaa. Tarkemmin eritellen 15 kertaa *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (Opetushallitus, 2022) ja 5 kertaa *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa* (Opetushallitus, 2014). Leipätekstiin on tässä tapauksessa hyväksytty myös väliotsikoissa olleet maininnat, mutta esimerkiksi yhdenvertaisuuslaki- ja yhdenvertaisuussuunnitelma-sanoja taivutusmuotoineen ei ole laskuissa mukana.

Varhaiskasvatusta velvoittavissa asiakirjoissa yhdenvertaisuus on selkeästi havaittavissa yhtenä tärkeimmistä toiminnan arvoista. Useat maininnat molemmissa esiin nostetuissa asiakirjoissa kertovat siitä, että kyseessä on kansallisesti merkityksellinen osa kasvatusta. (Opetushallitus, 2014 & 2022). Mainittuja seikkoja vahvistaa lisäksi muun muassa uusimmassa *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* (Opetushallitus, 2022) asiakirjassa ensimmäistä kertaa mukana oleva suositus yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laadintaan liittyen. Aikaisemmin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laadinta on ollut osana kasvatuksen- ja koulutuksen kentän toimintaa esiopetuksesta ylöspäin (Opetushallitus, n.d.), mutta nyt sen tekemiseen liittyvä suositus on saatu kattavammaksi (Opetushallitus, 2022).

Johdannossa sivuttiin aikaisemmin jo hieman asioita, jotka liittyvät yhdenvertaisuuteen varhaiskasvatuksesta puhuttaessa. Yhdenvertaisuuden, ja siihen liittyvän toiminnan tulee olla osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkipäivää ulottuen kaikkiin toimiin (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022). Vaikka varhaiskasvatuksessa pääpaino on lasten kanssa toteutettavassa työskentelyssä, niin isona osana näyttäytyy kanssakäyminen sekä yhteistyö heidän taustajoukkojensa kanssa. Yhdenvertaisuus lasten perheitä kohdattaessa, ja heidän kanssaan työskenneltäessä on ensiluokkaisen tärkeää. (Opetushallitus, 2014 & 2022). Perheisiin liittyvä moninaisuus (Mykkänen & Böök, 2017) on hyvin oleellista ymmärtää, ja varhaiskasvatuksessa työskenneltäessä on merkityksellistä ulottaa yhdenvertaisuus monipuolisesti esimerkiksi toimintaan sekä kohtaamisiin (Sateenkaariperheet, 2020).

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on syventyä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoja hyödyntäen sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumiseen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkielmassa pyritään tuottamaan aikaisempien tutkimuksien avulla kokoavaa tietoa siitä millä tolalla yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa on, ja mahdollisesti täten auttaa luomaan ihmisille kattavampaa ymmärrystä mainittuun liittyen. Tutkielmaan valikoitua aihetta lähestytään kahden tutkimuskysymyksen avulla, jotka ovat seuraavat:

1. Missä ja miten sateenkaariperheiden yhdenvertaisuutta on aikaisemmin tutkittu?
2. Millä tavoin sateenkaariperheiden yhdenvertaisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa aikaisempien tutkimuksien perusteella?

3.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Eskolan ja Suorannan mukaan (1998) kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan ei-numeroihin fokusoituvaa tutkimusperinnettä, missä käsittelyn ja tarkastelun alla oleva materiaali on kirjallisessa tai kirjalliseen muotoon muutettavassa muodossa. Yleisesti ottaen kvalitatiivisessa tutkimuksessa valikoitu tutkittavien määrä eli otanta on pieni, mutta siinä keskitytään enemmän otannan laatuun kuin määrään (Eskola & Suoranta, 1998). Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään tutkimusintressin kautta valikoituneen aineiston läpikäymiseen ja analysoimiseen (Juhila, 2021). Kvalitatiivinen aineisto, ja siihen hyödynnettävät analysointimenetelmät ovat hyvin monimuotoisia (Vuori, 2021a; Günther ym., 2021), jotka voivat määräytyä muun muassa valikoidun aihepiirin, aikaisempien tutkimuksien sekä tutkijan intressien perusteella.

Tämä tutkimus edustaa laadullista tutkimusperinnettä, koska tässä keskitytään kirjallisessa muodossa olevien tekstien analysoimiseen. Tutkijalle tutkimusperinteen valikointi laadullisen ja määrällisen välillä oli helppo, koska päätös kandidaatintyössä hyödynnettävästä tyylistä oli määräytynyt jo opintojen varrella. Seuraavaksi avataan hieman tutkielmaan valikoitunutta tutkimusmenetelmää eli systemaattista kirjallisuuskatsausta.

3.3 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Yleisesti ottaen kirjallisuuskatsauksesta puhuttaessa tarkoitetaan menetelmää, jossa tarkan analysoinnin kohteena on aikaisemmin julkaistuja tieteellisiä julkaisuja eli esimerkiksi tutkimuksia tai artikkeleita (Jyväskylän yliopisto, 2022). Kirjallisuuskatsausta voidaan suorittaa erilaisten lähestymistyyppien avulla, joista mainittakoon kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi (Salminen, 2011). Useat lähestymistyytit mahdollistavat kirjallisuuskatsauksen moninaisen hyödyntämismahdollisuuden erilaisissa tilanteissa, ja tekee mahdolliseksi hyödyntää menetelmää yksin omana tutkimusmenetelmänä tai esimerkiksi osana laajempaa tutkimuskokonaisuutta (Salminen, 2011).

Tässä tutkielmassa menetelmänä hyödynnetään systemaattista kirjallisuuskatsausta. Xiao ja Watson (2019) kuvailevat artikkelissaan systemaattista kirjallisuuskatsausta muun muassa siten, että se on tärkeä osa akateemista tutkimusta tiedon kehittämisen näkökulmasta katsoen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus perustuu aikaisempiin julkaisuihin ja tutkimuksiin, joiden avulla mahdollistetaan valittuun aihepiiriin lähestyminen sekä tutkimustiedon kartuttaminen (Xiao & Watson, 2019). Tutkimukseen liittyvää kiinnostuksen kohdetta lähestytään analyttisesti valikoidun ja rajatun aineiston avulla, josta tehdään tarkkoja kirjauksia sekä havaintoja (Jyväskylän yliopisto, 2022). Hanna Vilkkä (2022) kiteytti luennollaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen hyvin yhteen lauseeseen: ”Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusta tutkimuksista”.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on ollut kandidaatintutkielman tekijälle uusi tutkimusmenetelmä. Tutkimusmenetelmäksi se lopulta valikoitui mielenkiintoisuutensa perusteella, ja tutkijan halusta opetella sekä oppia

”perinteisten” laadullisten sekä määrällisten tutkimusmenetelmien rinnalle uudenlaista lähestymistapaa. Lisäksi tutkijan mielestä kokonaisuutta selkeyttäneessä Finkin mallin lähestymistavassa (Salminen, 2011) on ollut positiivista vaikutusta menetelmän lopulliseen valintaan liittyen. Seuraavaksi päästään tutkielmaan valikoidun aineiston ja sen analyysin pariin, jota suoritetaan mainitun Finkin mallin avulla (Salminen, 2011).

3.4 Tutkimusaineisto

Edeltävän kappaleen mukaisesti tutkimuksen toteutustapana toimii siis systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jota lähestytään Salmisen (2011) julkaisussaan esittelemän Finkin mallin mukaisesti. Vaiheet tässä valikoidussa lähestymistavassa ovat:

1. Tutkimuskysymyksen asettaminen
2. Bibliografian tietokantojen ja WWW-sivustojen valinta
3. Hakutermien valinta
4. Käytännön seulan asettaminen
5. Metodologisen seulan asettaminen
6. Katsauksen suorittaminen
7. Synteesin tekeminen tuloksista
8. Kuvaileva katsaus

(Salminen, 2011, s. 11)

Tietolähteinä tässä tutkimuskontekstissa toimivat Andor-hakupalvelu, PIKI-kirjaston internetsivu, Google Scholar-hakupalvelu sekä Googlen normaali hakukone. Mainituista pääasiallisina tietolähteinä toimivat Andor-hakupalvelu sekä PIKI-kirjaston internetsivu, joiden kautta loppujen lopuksi kaikki aineiston osat löytyivät. Hauissa hyödynnettiin suomen- ja englanninkielisiä hakulausekkeita. Hakuja suoritettiin systemaattisesti Andor-hakupalvelussa, PIKI-kirjaston internetsivuilla sekä Googlen eri alustoilla. Alla olevasta taulukosta (Taulukko 1.) löytyy esimerkkejä käytetyistä hakulausekkeista. Kaiken kaikkiaan hauissa oli käytössä yhteensä 16 erilaista hakusanaa/-lauseketta, mutta

taulukkaan on valikoitunut vain ne, joiden avulla tutkielmaan soveltuvaa relevanttia tutkimusaineistoa lopulta löytyi.

TAULUKKO 1. Tietolähteet sekä esimerkkejä hakusanoista ja -lausekkeista

Tietolähteet:	Andor	PIKI-kirjastot	Google & Google Scholar
Hakusanat/-lausekkeet:	"lgbt family" AND "early childhood education"	sateenkaariperhe	sateenkaariperhe ja varhaiskasvatus
	"rainbow family" AND "early childhood education"		

Andor-hakukoneen englanninkielisten hakulausekkeiden "lgbt family" AND "early childhood education" (51 hakutulosta) ja "rainbow family" AND "early childhood education" (48 hakutulosta) avulla löytyi yhteensä 99 hakutulosta. PIKI-kirjaston internetsivuilta "sateenkaariperhe"-hakusanan avulla löytyi 98 hakutulosta. Googlen ja Google Scholarin kautta "varhaiskasvatus ja sateenkaariperhe" haulla löytyi yli 6 500 hakutulosta, missä olivat edustettuina jo edeltävissä Andorin ja PIKI-kirjaston hauissa ilmenneitä tuloksia. Mainitun pohjalta tutkija löysi esimerkiksi monta hyvää tutkielman teoriaosioon soveltuvaa lähdeä, mutta aineiston etsimiseen Google ja Google Scholar ei tässä tilanteessa soveltunut.

Hakujen avulla saatuja tuloksia tutkija alkoi seulomaan tutkimusta varten luodun kriteeristön avulla. Kriteereinä aineiston valinnassa huomioitiin muun muassa, että tekstit on julkaistu vuoden 2010 jälkeen, ne on vertaisarvioitu sekä julkaisut on toteutettu joko suomeksi tai englanniksi. Laaditun seulan sekä tekstien tarkastelun jälkeen koossa oli kymmenen tieteellisen julkaisun joukko, mitkä kaikki perustuivat tutkittuun tietoon. Alla olevasta taulukosta (Taulukko 2) löytyvät valikoitujen aineistojen perustiedot.

Aikaisemmin mainittuun valikointikriteeristöön liittyen tulee mainita, että yhden tutkimukseen valikoidun aineiston (Aarnio ym., 2018) kohdalla on tehty poikkeus. Väestöntutkimuslaitoksen tutkimussarja D 63/2018:n kuuluvaa

”Sateenkaariperheiden vanhemmat: Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista”-tutkimusteosta (Aarnio ym., 2018) ei ole vertaisarvioitu, mutta tekstiin liittyvän arvioinnin jälkeen se päätettiin aineiston kokoonpanoon hyväksyä. Arvioinnissa huomioitiin esimerkiksi luotettava julkaisijataho sekä tutkimustarkoitukseen relevantti sisältö.

TAULUKKO 2. Kirjoittajat, ilmestymisvuosi, aineiston nimi ja julkaisualusta

	Kirjoittaja(t)	Ilmestymisvuosi	Julkaisun/Artikkelin nimi	Julkaisu
1.	Aarnio, K., Kylmä, J., Solantaus, T. & Rotkirch, A.	2018	Sateenkaariperheiden vanhemmat: Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista	Väestöntutkimuslaitoksen tutkimussarja D 63/2018
2.	Cherrington, S., Cooper, K. & Shuker, M. J.	2020	Beyond Invisibility: Early Childhood Teachers' Inclusion of Rainbow Families	Early childhood education journal
3.	Church, J., Hegde, A.V., Averett, P. & Ballard, S.M.	2018	Early childhood administrators' attitudes and experiences in working with gay- and lesbian-parented families	Early child development and care
4.	Davis, J.M. & Hanline, M.F.	2018	Young Children With Same-Sex Parents: Supporting Families and Children in Early Childhood Programs	Young exceptional children

5.	Eerola, P., Paananen M. & Repo, K.	2021	'Ordinary' and 'diverse' families: A case study of family discourses by Finnish early childhood education and care administrators	Journal of Family Studies
6.	Kintner- Duffy, V.L., Vardell, R., Lower, J.K. & Cassidy, D.J.	2012	"The Changers and the Changed": Preparing Early Childhood Teachers to Work With Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Families	Journal of early childhood teacher education
7.	Kerppola, J.	2020	Sateenkaarivanhemman osallisuus lasten ja perheiden palveluissa	Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla
8.	Leland, A.	2019	The experiences of LGBT parents and caregivers with their children's schooling: A critical review of the literature	Planning & changing
9.	Liang, X.M. & Cohrsen, C.	2020	Towards creating inclusive environments for LGBTIQ- parented families in early childhood education and care settings: A review of literature	Australasian journal of early childhood
10.	Moring, A. & Lammi- Taskula, J.	2021	Parental leave reforms in Finland 1977-2019 from diversity perspective	Social inclusion

3.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysillä tarkoitetaan tutkielmaan valikoidun aineistokattauksen tarkastelua sitä laadittujen raamien avulla tutkien. Analyysin avulla pyrkimys on tuottaa tutkimusintressin mukaista informaatiota kompaktissa muodossa tärkeitä tiedonmurusia unohtamatta. Analyttisperäinen aineistontarkastelu on tärkeässä osassa tutkimusta, koska tämän vaiheen avulla tulokset mahdollistuvat, kun aineistosta saadaan kaikki potentiaali irti (Eskola & Suoranta, 1998).

Kuten aikaisemmin kvalitatiiviseen tutkimukseen keskittyneessä osiossa mainittiin, niin aineiston analyysimenetelmiä on olemassa useita (Günther ym., 2021). Tähän tutkimukseen analysointimenetelmäksi valikoitui laadullinen sisällönanalyysi. Laadullisen sisällönanalyysin avulla käydään nimensä mukaisesti läpi tarkastelun kohdalla olevaa aineistoa tarkastellen sen sisältöä. Aineistosta tehtyihin löydöksiin liittyen muodostetaan ”koodeja”, joiden avulla tehtyjä havaintoja pystytään ilmaisemaan selkeästi ja tiiviissä muodossa. (Vuori, 2021b). Tässä tutkimuksessa koodauksena hyödynnetään kategorijaottelua, mikä on esiteltyä seuraavassa osiossa (Taulukko 3.).

Tässä tutkimuksen aineistoa analysoitaessa tulee ottaa huomioon, että koottu aineisto on hyvin monimaalaislähtöistä, mikä esitellään taulukoin (Taulukko 2. & Taulukko 4.) tutkielman myöhemmässä vaiheessa. Tämä voi vaikuttaa joltain osin aineistojen analysoimiseen, koska analyysissa apuna hyödynnetään muun muassa Yhdenvertaisuuslakia (2014/ 1325) sekä suomalaisen varhaiskasvatuksen velvoittavien asiakirjojen (Opetushallitus, 2014 & 2022) näkökantoja. Kuitenkin kuten myöhemmin esiteltävässä taulukosta (Taulukko 4.) ilmenee, niin kaikki kymmenen aineiston osaa ovat länsimaalaisiksi luokiteltavia. Tutkimuksen tekijä pitää länsimaalaisiksi luokiteltavien tutkimuksien kattausta kuitenkin aineistoa yhdistävänä tekijänä, koska länsimaisten valtioiden käsityksiä voidaan pitää samankaltaisena.

3.6 Aineiston jakaminen kategorioihin

Kokonaisuutena aineistoa (Taulukko 2.) tarkastellen, niin tutkimusintressejä varten on saatu koottua hyvin moninainen ja erilaisia kantoja nostava kokonaisuus. Vaikka aineistoa systemaattisesti hakiessa tietyt rajaukset ja hakusanat toistuvat, niin julkaisujen erilaiset painopisteet rikastuttavat toisiaan ja luovat mielenkiintoisen alkuasetelman kategorijaottelulle. Tällaisia painopisteitä ovat muun muassa historiallinen näkökulma (Moring & Lammi-Taskula, 2021), inklusiivinen näkökulma (Cherrington ym., 2020; Liang & Cohrsen, 2020) sekä tuen antamiseen ja saantiin (Davis & Hanline, 2018) liittyvä näkökulma.

Aluksi kategorijaottelu oli kaksijakoinen, jakautuen yhdenvertaisuuden toteutumista edistävään ja yhdenvertaisuuden toteutumista laiminlyövään kategoriaan. Kuitenkin edellä mainitun jaottelun mukana tuleva vahva kahtia-asettelu ei tue tämän tutkimuksen peruseriaatteena olevaa käsitystä monikantaisesta näkemyksestä, joten kategorioiden jaottelua laajennettiin. Lopputuloksena aineistosta nousi selkeästi neljä kategoriaa, jotka ovat esiteltynä alla olevassa taulukossa (Taulukko 3.).

TAULUKKO 3. Tutkimuksen kategorijako

Kategoria 1.	Kategoria 2.	Kategoria 3.	Kategoria 4.
Yhdenvertaisuus toteutuu hyvin	Yhdenvertaisuus toteutuu tyydyttävästi	Yhdenvertaisuuden toteutumisessa on puutteita	Yhdenvertaisuuden toteutuminen laiminlyödään

Yllä olevasta kategoriataulukosta (Taulukko 3.) on havaittavissa, että kategoria 1:n ja 2:n luokittelun omaavat seikat ovat positiivissävytteisiä, kun taas kategoria 3:n ja 4:n luokitteluissa korostuvat negatiiviset seikat. Numeerinen jako 1-4 välillä toimii siten, että mitä pienempi numero on niin sitä paremmalla tolalla yhdenvertaisuuteen liittyvät seikat ovat. Edellä mainittuun liittyen vastaavasti mitä suurempi numero on 1-4:n välillä, niin sitä huonommalla tolalla voidaan nähdä yhdenvertaisuuteen liittyvien seikkojen olevan. Tulevassa tulosluvussa tuodaan kategorioittain (Taulukko 3.) ilmi kunkin otsakkeen mukaisesti aineistosta

(Taulukko 2.) nousseita seikkoja. Lisäksi kunkin alaotsikoiden alussa avataan hieman lisää kategorijaotteluun liittyvää kriteeristöä sekä rajauksia.

4 TULOKSET

4.1 Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset

Aikaisemmin tekstissä esitelty ensimmäinen tutkimuskysymys kuului, että ”missä ja miten sateenkaariperheiden yhdenvertaisuutta on aikaisemmin tutkittu?”. Alla oleva taulukko (Taulukko 4.) havainnollistaa hyvin ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksiin tarvittavan tiedollisen materiaalin, minkä numerokoodaus vastaa ensimmäisen taulukon (Taulukko 2) järjestystä.

TAULUKKO 4. Tutkimuksen toteutusmaa, tutkimuksen tyyppi ja hyödynnetty tutkimusmenetelmä

	Toteutusmaa	Tutkimuksen tyyppi	Tutkimusmenetelmä(t)
1.	Suomi	Monimenetelmällinen (kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen)	Haastattelu ja kyselylomake
2.	Uusi-Seelanti	Kvalitatiivinen	Kyselylomake, jossa avoimia sekä strukturoituja kysymyksiä (SurveyPal)
3.	Yhdysvallat	Kvantitatiivinen	Kyselylomake (Qualtrics)
4.	Yhdysvallat	Kvalitatiivinen	Katsaus, jossa tarkastelussa relevantit internet-löydökset aiheesta
5.	Suomi	Kvalitatiivinen	Haastattelu, jossa on hyödynnetty diskurssianalyysia
6.	Yhdysvallat	Monimenetelmällinen (kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen)	Havainnointi ja Likert-kysely
7.	Suomi	Kvalitatiivinen	Avoin haastattelu, jossa hyödynnetty laadullista sisällönanalyysia

8.	Yhdysvallat	Kvalitatiivinen	Kirjallisuuskatsaus
9.	Australia	Kvalitatiivinen	Kirjallisuuskatsaus
10.	Suomi	Kvalitatiivinen	Laadullinen sisällönanalyysi valmiista aineistosta

Kuten yllä olevasta taulukosta (Taulukko 4.) pystyy havaitsemaan, niin tutkielmaan valikoituja tutkimuksia on aikaisemmin toteutettu Australiassa, Uudessa-Seelannissa, Suomessa ja Yhdysvalloissa. Aineistoon valikoiduista tutkimuksista saman enemmistö oli Yhdysvaltalaisia (4/10) sekä Suomalaisia (4/10) tutkimuksia. Australiassa ja Uudessa-Seelannissa oli kummassakin tuotettu yksi tutkimus. (Taulukko 4.).

Tutkimuksien tyyppeinä esiintyi kolmea erilaista toimintamallia, jotka olivat kvalitatiivinen-, kvantitatiivinen- ja monimenetelmällinen toimintamalli. Monimenetelmällisellä tarkoitetaan tässä kontekstissa, että tutkimuksessa on hyödynnetty sekä kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimusperinteeseen kuuluvia toiminta- tai tiedonhankintamalleja. Tyypeistä eniten (7/10) esiintyi kvalitatiivista tutkimusta, toiseksi eniten monimenetelmällistä tutkimusta (2/10) ja vähiten kvantitatiivista tutkimusta (1/10). (Taulukko 4.).

Suosituimmassa tutkimuksen tyypissä eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa esiintyi useiden eri tutkimusmenetelmien käyttöä. Kvalitatiivisessa joukossa tutkimusmenetelminä olivat muun muassa kyselylomakkeen hyödyntäminen avoimena sekä/tai strukturoituna, katsauksen suorittaminen internet-aineistosta tai kirjallisuudesta, haastattelu erilaisia aineiston analyysitapoja hyödyntäen sekä valmiista aineistosta tehty laadullinen sisällönanalyysi. (Taulukko 4.).

Toiseksi suosituimmassa tutkimuksen tyypissä eli monimenetelmällisessä toteutuksessa (2/10) oli hyödynnetty myös kahta erilaista tutkimusmenetelmien yhdistelmää. Yhdistelminä esiintyivät haastattelun sekä kyselyn tuoma asetelma, ja havainnoinnin sekä Likert-kyselyn tuoma asetelma. Vähiten suosituimmassa (1/10) tutkimuksen tyypissä eli kvantitatiivista tutkimusperinnettä edustavassa aineiston osassa tutkimusmenetelmänä on hyödynnetty kyselylomaketta, joka on tuotettu Qualtrics-alustan avulla. (Taulukko 4.).

4.2 Toisen tutkimuskysymyksen tulokset laadittuja kategorioita hyödyntäen

Tutkielman toinen tutkimuskysymys kuului, että ”millä tavoin sateenkaariperheiden yhdenvertaisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa aikaisempien tutkimuksien perusteella?”. Seuraavaksi toisen tutkimuskysymyksen tuloksia käydään läpi luodun kategorijaottelun (Taulukko 3.) avulla. Alla oleva taulukko (Taulukko 5.) selvittää sitä, että millaiset aineistosta löytyvät seikat ilmentävät kategorioita, ja mistä aineistoista niitä on mahdollista löytää.

TAULUKKO 5. Kategoriat (1-4) niitä ilmentävien seikkojen kanssa ja aineistot mitkä voidaan liittää kategoriaan yhden tai useamman seikan kautta.

Kategoriat:	Ilmentyvät seikat:	Aineistot:
Kategoria1. Yhdenvertaisuus toteutuu hyvin	-hyväksyvä ympäristö -moninaisuuden ja monimuotoisuuden ymmärrys -tuen saanti mahdollistettu -monipuolinen ja nykyaikaiseen faktatietoon liittyvä valveutuneisuus perheiden kanssa työskentelystä	Aarnio ym., (2018) Cherrington ym., (2020) Church ym., (2018) Davis & Hanline, (2018) Kerppola, (2020) Kintner-Duffy ym., (2012) Liang & Cohrsen, (2020)
Kategoria2. Yhdenvertaisuus toteutuu tyydyttävästi	-perheiden yhdenvertaisuuden toteutumisessa tahattomia puutteita → voi näyttäytyä monelta eri taholta (esim. palveluntarjoaja, instituutio tai työntekijä)	Cherrington ym., (2020) Eerola ym., (2021) Leland, (2019) Liang & Cohrsen, (2020)
Kategoria3. Yhdenvertaisuuden toteutumisessa on puutteita	-selkeästi toistuvia puutteita yhdenvertaisuuden toteutumisessa -ei ajankohtaista tietoa -mielipiteiden kantautuminen toimintaan	Aarnio ym., (2018) Eerola ym., (2021) Church ym., (2018) Kerppola, (2020) Leland, (2019)

Kategoria4.	-sateenkaariperheiden	Aarnio ym., (2018)
Yhdenvertaisuuden	yhdenvertaisuus on lähes	Church ym., (2018)
toteutuminen	olematonta	Eerola ym., (2021)
laiminlyödään	-vanhentunut tieto	Kintner-Duffy ym., (2012)
	-negatiivinen puhe ja toiminta	Moring & Lammi-Taskula,
	perheisiin liittyen selkeästi	(2021)
	havaittavissa	

Kuten aikaisemmin tekstissä mainittiin, niin seuraavaksi tuodaan ilmi aineistosta nousseita seikkoja (Taulukko 5.) aineistojen ilmentävimpien esimerkkien avulla, jotta kategorioittain saatuja tuloksia saadaan paremmin avattua. Tuloksien käsittelyä selkeytetään jakamalla kaikkien neljän pääluokan tulokset omien alaotsikkojensa alaisuuteen. Kunkin alaotsikon alussa on vielä lisää kyseiseen kohtaan liittyviä merkityksiä ja mahdollisia rajauksia.

4.2.1 Katgoria 1. Yhdenvertaisuus toteutuu hyvin

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvissa havainnoissa yhdenvertaisuuden pystytään toteamaan toteutumaan hyvin. Tässä kontekstissa se merkitsee, että toiminta ja tilanteet noudattavat Suomen yhdenvertaisuuslakia (2014/ 1325) sekä varhaiskasvatusta velvoittavien asiakirjojen (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022) linjauksia. Yhdenvertaisuuden voidaan siis nähdä toteutuvan sen kriteerien mukaisella tavalla (Oikeusministeriö, n.d.a).

Sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden voidaan kokea toteutuvan hyvin ympäristössä, joissa perhe voi kokea olevansa moninaisuutta sekä monimuotoisuutta ymmärtävässä ja heitä perheenä tukevassa varhaiskasvatuspalvelun piirissä. Sateenkaariperheen kokemus toimintaan liittyvästä osallisuudesta on tärkeässä osassa hyvään yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyen. (Kerppola, 2020). Lisäksi Davis ja Hanline (2018) tuovat hyvin ilmi perheiden tärkeän kokemuksen tervetulleesta ympäristöstä, mikä on osaltaan yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeää etenkin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa aloittaessa.

Kintner-Duffy kanssakirjoittajineen (2012) tuo artikkelissaan ilmi varhaiskasvatuksessa työskentelevien valmistautumiseen ja valveutumisen

tärkeyden sateenkariperheiden kanssa työskentelyyn liittyen. Lisäksi tietous ja ymmärrys sateenkaariperhe käsitteestä ja sen monikantaisuudesta edistävät osiltaan yhdenvertaisuuden toteutumisen mahdollisuuksia (Liang & Cohrsen, 2020). Esimerkinomaisesti varhaiskasvatuksen opettajien koulutusvaiheessa on hyvä tehdä selkeäksi perheiden moninaisuuteen ja monimuotoisuuteen liittyvät asiat, sekä painottaa yhdenvertaisen palvelun antamista jokaisessa tilanteessa (Kintner-Duffy ym., 2012). Ammattilaisten faktatietoon ja yhdenvertaiseen palveluasenteeseen perustuva lähtötilanne perheiden kanssa toimimiseen antaa erinomaiset lähtökohdat sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumiselle varhaiskasvatuksessa.

4.2.2 Katgoria 2. Yhdenvertaisuus toteutuu tyydyttävästi

Toiseen kategoriaan kuuluvissa aineistolöydöksissä yhdenvertaisuuden nähdään toteutuvan tyydyttävästi. Mainittu merkitsee sitä, että varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden toteutumisessa on havaittavissa hieman epäkohtia. Näissä aineistosta tehdyissä havainnoissa on huomattavissa kohtia, joissa yhdenvertaisuuslain (2014/ 1325) sekä varhaiskasvatusta velvoittavien asiakirjojen (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022) linjaukset eivät aina välttämättä toteudu.

Tyydyttäväksi luokiteltava tilanne voi olla seurausta yksinkertaisimmillaan puheesta tai toiminnasta, jossa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa työskentelevä henkilö toimii vahingossa yhdenvertaisuutta loukkaavasti. Kyseessä ei ole siis tahallinen tilanne, vaan kyse on inhimillisestä virheestä. Mainittuun liittyvä esimerkkitalanne voisi olla vahingollinen oletus perheessä asuviin aikuisiin liittyen. Yhteiskunnan voidaan sanoa valitettavasti edelleen olevan vahvasti heteronormatiivinen, niin tämän voidaan osiltaan nähdä syynä tällaisten tilanteiden synnylle (Cherrington ym., 2020; Liang & Cohrsen, 2020).

Mainittuja tilanteita olisi todellakin syytä välttää, jotta yhdenvertaisen palvelun takaaminen ei ajautuisi täysin negatiivissävytteiselle puolelle, mitä tässä tutkielmassa ilmentävät kategoriat 3 ja 4. Toimintaan liittyvän tarkastelun ja kriittisen arvioinnin avulla pystytään korjaamaan tällaisia tilanteita, sekä tarttumaan tarvittaessa järeämpiin toimiin, jos tarvetta ilmenee. Yhdenvertaisuuteen liittyvän toiminnan arvioinnissa voidaan hyödyntää muun

muassa dokumentointia, itsearviointia sekä keskustelua perheiden kanssa (Leland, 2019).

4.2.3 Katgoria 3. Yhdenvertaisuuden toteutumisessa on puutteita

Kolmenteen katgoriaan luokiteltavissa huomioissa yhdenvertaisuuden toteutuminen nähdään puutteellisina. Yhdenvertaisuuden puutteellinen toteutuminen tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että yhdenvertaisuuslain (2014/1325) sekä varhaiskasvatusta- ja esiopetusta koskevien suunnitelmien (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022) mukainen toiminta on selkeästi puutteellista.

Puutteellisuus sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumisessa voi näyttäytyä henkilökunnan tasolla muun muassa työntekijöiden toiminnassa ja puheessa, mikä kohdistuu suoraan perheisiin. Nimittäin, jos työntekijöillä ei ole ajanmukaista tietoa perheiden moninaisuuteen ja monimuotoisuuteen liittyen, se voi vaikuttaa vahvasti työskentelyn laatuun ja oikeellisuuteen. Tilannetta voidaan korjata esimerkiksi työntekijöille tarjottavilla kouluttautumismahdollisuuksilla. (Kerppola, 2020; Eerola ym., 2021). Eerola tuo kanssakirjoittajineen (2021) ilmi myös yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvän haitallisen puheen, mikä ilmenee työntekijöiden keskuudessa. Työntekijöiden henkilökohtaiset mielipiteet esimerkiksi sateenkaariperheistä voivat olla hyvinkin negatiivisesti yhdenvertaisuuteen vaikuttavia, niin tähän palataan myöhemmin neljännen katgorian käsittelyssä.

Puutteellinen toiminta yhdenvertaisuuden toteutumisessa voidaan siis nähdä jatkuvana toimintana esimerkiksi henkilökunnan tai varhaiskasvatus yksikön tasoilta. Kyse ei ole enää inhimillisestä vahingosta puheessa tai toiminnassa, vaan toistuvista puutteista yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Tässä vaiheessa toimintaan liittyviä puutteita olisi syytä tarkastella syväluotaavasti, ja aloittaa tarvittavat toimet yhdenvertaisuuden toteutumiseksi (Leland, 2019).

4.2.4 Katgoria 4. Yhdenvertaisuuden toteutuminen laiminlyödyään

Neljännessä kategoriassa nähdään yhdenvertaisuuden toteutuminen laiminlyötynä. Laiminlyöty tila nähdään tässä asiayhteydessä sellaisena, että yhdenvertaisuuteen liittyvän kriteeristön (Oikeusministeriö, n.d.a) toteutumista ei pystytä havaitsemaan. Yhdenvertaisuuslain (2014/1325) sekä *varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* (Opetushallitus, 2022) ja *esiopetussuunnitelman perusteiden* (2014) mukaisen toiminnan ei voida siis nähdä toteutuvan asianmukaisella tavalla.

Yhdenvertaisuuden toteutumisen laiminlyöminen voidaan nähdä kumpuavan monelta eri tasolta, jolla tarkoitetaan esimerkiksi palveluntarjoajan, koko varhaiskasvatussyksikön tai -ryhmän tasoja. Lisäksi sen voidaan nähdä koostuvan yksittäisistä tai monista asioista. Mainitut seikat tuovat ilmi moninaiset väylät, joiden kautta valitettavasti yhdenvertaisuuden toteutumisen laiminlyömistä tapahtuu. (Aarnio ym., 2018).

Varhaiskasvatuksen kentällä, tai siihen vahvasti kytkeytyvän moniammatillisen yhteistyön kautta liittyvä instituutiossa, työskentelevien ihmisten vahvojen henkilökohtaisten mielipiteiden tuominen mukaan toimintaan voi vaikuttaa todella negatiivisesti yhdenvertaisuuden toteutumiseen (Church ym., 2018). Radikaalina esimerkkinä varhaiskasvatuksessa voi esiintyä muun muassa homofobisuutta, mikä voi näyttäytyä ulkopuolelle jättämisenä ja henkilökunnan haluttomuutena palvelun tarjoamiseen liittyen (Kintner-Duffy ym., 2012).

Historialla on edelleen vaikutusta yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Hidas siirtymä perheiden yhdenvertaisuuden toteutumisessa vaikuttavaa edelleen sateenkaariperheisiin, koska yhteiskunnan tasolla tapahtuvat muutokset ovat yleensä verkkaisia on kyse sitten päättävissä elimissä, instituutioissa tai ihmisissä tapahtuvista muutoksista. (Moring & Lammi-Taskula, 2021). Nykytilanteeseen ja nykyaikaisiin standardien mukaan toteutettava varhaiskasvatus on tärkeää (Eerola ym., 2021), jotta laatu voidaan taata. Jos tilanne varhaiskasvatuksessa on yhdenvertaisuutta täysin laiminlyövä, niin toimet asian korjaamiseksi ovat välttämättömät.

5 POHDINTA

5.1 Yhteenvedo ja johtopäätökset

Koottu kymmenosainen aineisto (Taulukko 2.) on hyvä osoitus länsimaisesta monessa eri maassa (Taulukko 4.) tuotetusta tutkimuksesta. Monessa maassa näyttäytyvät tutkimusintressit liittyen varhaiskasvatukseen, yhdenvertaisuuteen ja sateenkaariperheisiin osoittavat, että aiheiden muodostama kokonaisuus koetaan tärkeänä. Aineistojen tutkimuksissa selkeästi ilmentynyt moninaisten tutkimuksellisten menetelmien käyttö todistaa sen, että aihepiiriä on mahdollista lähestyä useiden eri menetelmien avulla ja erilaisia tulokulmia hyödyntäen (Taulukko 4.).

Toiseen tutkimuskysymykseen kategorijaottelun avulla saatujen tulosten pohjalta voidaan sanoa, että kokemuksia ja näkemyksiä yhdenvertaisuuden toteutumisesta oli laidasta laitaan. Mainittua avaten, niin aineistoissa ilmenivät selkeästi kategoriat 1-4 (Taulukko 3.), ja jokaisen kohdalle oli mahdollista saada moninaisesti aineistopohjaista näyttöä. Mainittuun liittyen tutkielman tekijän mielestä oli huomattavaa, että 2. kategoriaan eli "Yhdenvertaisuus toteutuu tyydyttävästi"-kohtaan aineistosta löytyi vähiten siihen liittyviä sisältöjä.

Aikaisemmin tutkielman teoriaosuudessa tuotiin ilmi sateenkaariperheiden historiaa esimerkiksi Sateenkaarihistorian ystävien (n.d.) tuottaman aikajanaan viitaten. Aineiston ja teoriaosuudessa hyödynnettyjen materiaalien pohjalta voi tehdä selkeän johtopäätöksen, että historiallisiin lähtökohtiin liittyen sateenkaariperheiden yhdenvertaisuus on ottanut suuria ja perheiden kannalta merkityksellisiä harppauksia eteenpäin (Moring & Lammi-Taskula, 2021). Kuitenkin, edelleen koko aineiston (Taulukko 2.) pohjalta voidaan todeta, että yhdenvertaisuuden kokonaisvaltaiseen toteutumiseen liittyen töitä on vielä tehtävänä.

Suurimpina ongelmina koko aineiston (Taulukko 2.) pohjalta voidaan sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumisessa nähdä puutteet varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamiseen liittyen. Henkilökunnan varhaiskasvatuksessa tuottama puhe ja toiminta voivat olla vanhaan tietoon perustuvia, millä on vaikuttavia tekijöitä esimerkiksi varhaiskasvatuksen laadun näkökulmasta katsoen. Lisäksi sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuteen merkityksellisenä ympäristöön liittyvät turvallisuuden-, hyväksynnän- ja tuen aspektit eivät aina toteudu. Mainittujen toteutumiseen tulisi kiinnittää huomiota, ja tarvittaessa aloittaa tarvittavat toimet yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyen.

Varhaiskasvatusinstituution ja sen henkilökunnan on tärkeää pitää huolta siitä, että yhdenvertaisuus toteutuu perhetaustasta riippumatta. Lain (Yhdenvertaisuuslaki 2014/ 1325) ja velvoittavien asiakirjojen (Opetushallitus, 2014; Opetushallitus, 2022) mukainen toiminta toteutuu, kun jokaiselle perheelle mahdollistetaan yhdenmukaiset ja tasavertaiset varhaiskasvatuspalvelut. Edeltävä voidaan nähdä sateenkaariperheiden yhdenvertaisuuden toteutumisen peruspilarina, minkä avulla jokaiselle perheelle pystyttäisiin mahdollistamaan yhdenvertainen varhaiskasvatus.

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjeistuksia noudattaen. Tähän kandidaatintutkielman liittyvä tutkimustyö, sekä sen avulla saadut tulokset on toteutettu hyvään tieteelliseen työskentelyyn liittyvää tarkkuutta noudattaen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Työskentelyssä on ollut mukana moninainen kirjo erilaisia materiaaleja, jotka ovat kaikki osiltaan tuoneet työhön lopputuloksen kannalta merkityksellisiä seikkoja. Tekstissä hyödynnetyt aineisto- sekä lähdemateriaalit on listattu asianmukaisesti tutkielman loppuun, ja niiden käyttö on tuotu ilmi tekstissä käyttämällä yhdenmukaista ja selkeää viittaustekniikkaa. Aineisto- ja lähdeluettelon avulla lukija pystyy perehtymään tutkimuksen taustalla olevien materiaalien alkuperään, ja tarvittaessa tutkielma on niiden avulla toistettavissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Mainittavaa on, että tutkielman toteutuksessa on hyödynnetty toteutusprosessin eri vaiheissa muiden opiskelijoiden suorittamaa opponointia, mikä on osiltaan vankentanut tutkielman taustaa. Lisäksi tutkielman teossa on käytetty koko

opinnäyteprosessin ajan kriittistä arviointia tukena työskentelyssä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Edellä mainittujen lisänä on hyvä mainita muutama asia, joilla voi olla lievää vaikutusta tutkielman luotettavuuteen liittyen. Tutkimuksen toteuttamiseksi oli käytössä aikaa hieman vajaat viisi kuukautta, mikä on alemman korkeakoulututkinnon päättötyön tekemiseksi suhteellisen lyhyt aika. Lisäksi muulla kuin omalla äidinkielellä työskentely tuotti tutkimuksen työstöön omia haasteitaan, koska muun muassa kahdeksan kymmenestä aineiston osasta olivat englanniksi. Kuitenkin tutkielmaan hyödynnetyistä englanninkielisistä materiaaleista tutkimuksen tekijä sai irti työn kannalta tarvittavat seikat. Tutkimuksen aineisto koostui kymmenestä kansainvälisestä artikkelista, johon liittyen suuremman otannan avulla olisi voinut osaltaan kasvattaa tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä asioita. Edeltävään liittyen on syytä kuitenkin todeta, että intresseihin liittyvää relevanttia aineistomateriaalia oli suhteellisen vähän saatavilla, mikä vaikutti aineiston määrään suuruuteen.

Tutkielman eettisyyteen liittyvät seikat on luotettavuuden kaltaisesti tarkasteltu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen avulla (2012). Vaikka eettiseen toimintaan liittyvää suoraan ihmisiltä kerättyä tutkimusdatan käsittelyä ei tässä tutkielmassa ilmennyt, niin valmiita aineistoja lähestyttiin ja analysoitiin samalla arvostavalla otteella. Tutkijan eettinen toiminta on havaittavissa muun muassa relevanttien tutkimukseen valittujen toiminnan tapojen kautta, sekä tutkielmassa ilmenevine asioiden kirjallisen esittämisen muodossa (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan, 2012). Lisäksi tarkistuksessa hyödynnettävän Turnitin-palvelun käyttö lisää eettisyyttä entisestään. Turnitin-palvelun avulla kartoitetaan tekstin samankaltaisuusprosenttia, jonka avulla estetään plagioinnin syntymistä.

5.3 Jatkotutkimusideat

Tämän kandidaatintutkielman aihepiirin kanssa voisi jatkaa esimerkiksi haastattelu- tai kyselytutkimuksen pariin. Mainittujen tutkimusmenetelmien avulla tiedonkeruuta voisi suunnata esimerkiksi sateenkaariperheiden vanhempiin tai varhaiskasvatuksen kentällä työskenteleviin opettajiin. Mielenkiintoisen tilanteen varmasti tuottaisi myös tutkimusasetelma, jossa saisi haastattelu- tai

kyselyvastauksia molemmilta varhaiskasvatukseen liittyvältä osapuolilta, eli opettajilta sekä perheiltä. Mainittujen kautta saisi luotua varmasti mielenkiintoisen vertailutilanteen muodostettua esimerkiksi kummankin osapuolen kokemuksiin liittyen.

Haastattelu- tai kyselytutkimukseen koskien on hyvä mainita, että tutkielman tekijällä on luotuna ideapaperi tällaiseen tutkimukselliseen lähestymistapaan liittyen. Ideapaperissa luodaan vankkaa pohjaa kysely- tai haastattelumuotoisen menetelmän avulla toteutettavan tutkimuksen toteuttamiseksi, missä tutkimusintressinä olisi sateenkaariperheiden vanhempien omat kokemukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Ideapaperi toimii osaltaan motivaattorina aihepiirin jatkotutkimukseen liittyen, mihin tutkija aikoo mitä todennäköisimmin palata tulevassa pro gradu -työssään.

AINEISTO

- Aarnio, K., Kylmä, J., Solantaus, T. & Rotkirch, A. (2018). *Sateenkaariperheiden vanhemmat: Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 63/2018.
- Cherrington, S., Cooper, K. & Shuker, M. J. (2020). Beyond Invisibility: Early Childhood Teachers' Inclusion of Rainbow Families. *Early childhood education journal*, 49(6), s. 1099-1111. <https://doi.org/10.1007/s10643-020-01121-w>
- Church, J., Hegde, A.V., Averett, P. & Ballard, S.M. (2018). Early childhood administrators' attitudes and experiences in working with gay- and lesbian-parented families. *Early child development and care*, 188(3), s. 264-280. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1213725>
- Davis, J.M. & Hanline, M.F. (2018). Young Children With Same-Sex Parents: Supporting Families and Children in Early Childhood Programs. *Young exceptional children*, 21(3), s. 127-141. <https://doi.org/10.1177/1096250616659122>
- Eerola, P., Paananen M. & Repo, K. (2021). 'Ordinary' and 'diverse' families: A case study of family discourses by Finnish early childhood education and care administrators. *Journal of Family Studies*. <https://doi.org/10.1080/13229400.2021.1939100>
- Kintner-Duffy, V.L., Vardell, R., Lower, J.K. & Cassidy, D.J. (2012). "The Changers and the Changed": Preparing Early Childhood Teachers to Work With Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Families. *Journal of early childhood teacher education*, 33(3), s. 208-223. <https://doi.org/10.1080/10901027.2012.705806>
- Kerppola, J. (2020). Sateenkaarivanhemman osallisuus lasten ja perheiden palveluissa. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola

(toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 90-103).

Gaudeamus.

Leland, A. (2019). The experiences of LGBT parents and caregivers with their children's schooling: A critical review of the literature. *Planning & changing*, 48(3/4), s. 129-149.

<https://www.proquest.com/docview/2281977937?accountid=14242&parentSessionId=a19PNbjKnDjKwFU6XNMHrldJaLCyqQ5oCxx%2BCsy2LAA%3D&pq-origsite=primo>

Liang, X.M. & Cohrssen, C. (2020). Towards creating inclusive environments for LGBTIQ- parented families in early childhood education and care settings: A review of literature. *Australasian journal of early childhood*, 45(1), s. 43-55. <https://doi.org/10.1177/1836939119885304>

Moring, A. & Lammi-Taskula, J. (2021). Parental leave reforms in Finland 1977-2019 from diversity perspective. *Social inclusion*, 9(2), s. 338-349.

<https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3796>

LÄHTEET

- Auvinen, E. (2021, 22. maaliskuuta). Ydinperhe, susipari, apila – perhekäsitykset muuttuvat, eivätkä ensimmäistä kertaa. *Visiiri*.
<https://www.visiirilehti.fi/ydinperhe-susipari-apila-perhekäsitykset-muuttuvat-eivatka-ensimmaista-kertaa> Viitattu 2.4.2022
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. (2021). Johdanto analyysi ja tulkinta. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/> Viitattu 16.4.2022
- Jallinoja, R (2006). *Perheen vastaisku: Familistista käännettä jäljittämässä*. Gaudeamus.
- Juhila, K. (2021). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/> Viitattu 16.4.2022
- Jyväskylän yliopisto (15.3.2022). Kirjallisuuskatsaus. *Koppa*.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/aihehaku-tutkimusprosessissa/aihe-avainkasitteiksi/kirjallisuuskatsaus> Viitattu 21.3.2022
- Karvinen, M. & Venesmäki, E. (2019). *Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen*.
<https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf> Viitattu 2.4.2022
- Lipasti, L. & Pietiläinen, M. (2020, 11. syyskuuta). Sateenkaariperheiden määrä kasvaa – osa perheistä jää tilastoissa yhä piiloon. *Tieto & Trendit*.

- <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/sateenkaariperheiden-maara-kasvaa-osa-perheista-jaa-tilastoissa-yha-piiloon/> Viitattu 16.4.2022
- Monimuotoiset perheet (n.d.) *monimuotoisetperheet.fi*.
<https://monimuotoisetperheet.fi/> Viitattu 31.3.2022
- Mykkänen, J. & Böök, M.L. (2017). Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 75-86). Vastapaino.
- Oikeusministeriö (n.d.a). *Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan*.
<https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus> Viitattu 20.3.2022
- Oikeusministeriö (n.d.b). *Syrjinnastavapaa.fi*.
<https://yhdenvertaisuus.fi/syrjinnastavapaa.fi> Viitattu 2.4.2022
- Oikeusministeriö (n.d.c) *Syrjintatieto.fi*. <https://yhdenvertaisuus.fi/syrjintatieto.fi>
Viitattu 2.4.2022
- Opetushallitus (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf Viitattu 6.2.2022
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670> Viitattu 11.4.2022
- Opetushallitus (n.d.). Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu oppilaitoksissa.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa> Viitattu 16.4.2022
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf Viitattu 6.2.2022
- Sateenkaarihistorian ystävät (n.d.). *Suomen sateenkaarihistorian aikajana*.
<https://sateenkaarihistoria.fi/aikajana/> Viitattu 2.4.2022
- Sateenkaariperheet ry (2020). *Sateenkaariperheet varhaiskasvatuksessa ja koulussa: Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille*.
https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2020/01/Varhaiskasvatus_ja_koulu.pdf Viitattu 7.2.2022

- Sateenkaariperheet (n.d.). *Mikä sateenkaariperhe*.
<https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/mika-sateenkaariperhe/>
Viitattu 16.4.2022
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015). *Tasa-arvolaki 2015*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74511/Tasa-arvolaki_2015_2_painos_Julkariin.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 16.4.2022
- Suomen YK-liitto (2019). *Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus*.
https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus_1.pdf Viitattu 16.4.2022
- Tasa-arvoinen varhaiskasvatus (n.d.). *Hanke*. <https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/> Viitattu 16.4.2022
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (30.6.2021). *Perheiden moninaisuus*.
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus> Viitattu 31.3.2022
- Tilastokeskus (28.5.2021). *Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin vuosina 1990–2020*. https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tau_001_fi.html Viitattu 31.3.2022
- Tilastokeskus (a.d.). *Perhe, määritelmä 1*.
<https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> Viitattu 31.3.2022
- Tieteen termipankki (11.8.2016). *Reiluus, oikeudenmukaisuusteoria, oikeudenmukaisuus*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:oikeudenmukaisuus> Viitattu 23.3.2022
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Viitattu 31.3.2022
- Vilkka, H. (8.2.2022). *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Tutkimus tutkimuksesta*. Luentodiat, Tampereen yliopisto.
https://moodle.tuni.fi/pluginfile.php/2289910/mod_resource/content/1/Systemaattinen%20kirjallisuuskatsaus%208.2.22.pdf Viitattu 31.3.2022

- Vuori, J. (2021a). Johdanto: Aineistojen monimuotoisuus. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/aineistojen-monimuotoisuus/> Viitattu 16.4.2022
- Vuori, J. (2021b). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> Viitattu 16.4.2022
- Väestöliitto (n.d.) *Moninaisuus*. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/moninaisuus/> Viitattu 31.3.2022
- Xiao, Y. & Watson, M. (2019). Guidance on Conducting a Systematic Literature Review. *Journal of planning education and research*, 39(1), s. 93-112.
<https://doi.org/10.1177/0739456X17723971> Viitattu 17.4.2020
- Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry (n.d.). *Historia*.
<https://www.yvpl.fi/liitto/historia/> Viitattu 2.4.2022
- Yhdenvertaisuuslaki, 1325 (2014).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325> Viitattu 5.2.2022